

Dorota Lorkiewicz-Muszyńska¹, Mariusz Glapiński², Agnieszka Przysiańska³

Zadania lekarza dentysty w identyfikacji ofiar katastrof – wytyczne i formularze Interpolu

The role of the dentist in disaster victim identification – INTERPOL standards and forms

¹ Katedra i Zakład Medycyny Sądowej² Klinika Rehabilitacji Narządu Żucia³ Katedra i Zakład Anatomii Prawidłowej

Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu

Streszczenie

Identyfikacja ofiar katastrof jest skoordynowanym, interdyscyplinarnym zbiorem procedur zmierzających do odnalezienia i identyfikacji wszystkich ofiar zdarzenia. Identyfikacja metodami odontologicznymi jest szybką i łatwą metodą wymagającą porównania danych zażyciowych uzyskanych od lekarza dentysty z danymi pośmiertnymi otrzymanymi w wyniku badania ofiary na miejscu zdarzenia. Analiza porównawcza uzębienia jest na tyle skuteczna, że identyfikacja metodami odontologicznymi została uznana za podstawową w procedurach Interpolu na równi z daktyloskopią i analizą DNA. Za identyfikację ofiar na miejscu zdarzenia odpowiadają zwykle odontolodzy sądowi będący członkami zespołu DVI, jednakże o pomoc w procesie identyfikacji ofiar może zostać poproszony każdy praktykujący dentysta. Głównym zadaniem lekarza dentysty jest dostarczenie rzetelnej i dokładnej dokumentacji medycznej, w miarę możliwości naniezionej na specjalny formularz dostępny na stronie internetowej Interpolu. W pracy przedstawiono podstawowe zasady wypełniania formularzy F1 i F2 Interpolu.

Słowa kluczowe: identyfikacja ofiar katastrof, odontologia sądowa.

Abstract

Disaster Victim Identification (DVI) is a series of coordinated and multidisciplinary procedures used to recover and identify all the victims of a mass fatality incident. The identification by dental means is a quick and easy method that requires the comparison of antemortem data obtained from the general dental practitioner with the postmortem data completed at the place of the disaster. The comparative analysis of the dental status is effective enough to be recognised by INTERPOL as one of three primary identification methods (together with fingerprints and DNA analysis). Disaster victim identification at the place of an incident is the responsibility of the forensic odontologists among the DVI team members. However, every single dental practitioner can be asked to help in the identification of victims. The main responsibility of the dental practitioner is then to deliver the most reliable and complete dental records, ideally by means of the Interpol AM form available on its website. The article presents the basic information on how to use the pink and yellow INTERPOL F2 forms.

Key words: disaster victim identification, forensic odontology.

Wstęp

W wyniku katastrof naturalnych (trzęsienia ziemi, tsunami), komunikacyjnych (przede wszystkim lotniczych) i innych zdarzeń masowych (ataki terrorystyczne, działania wojenne) każdego roku giną na świecie tysiące ludzi. Skutkiem katastrofy jest nie tylko duża liczba ofiar, lecz nierzadko także zły stan zwłok, które z powodu licznych obrażeń i często rozczłonkowania znajdowane są w różnym czasie, w różnych, odległych miejscach. Co więcej, coraz częstsze migracje i podróże w celach zawodowych i prywatnych powodują, że wśród ofiar katastrof są ludzie różnych narodowości i obywatele różnych państw [1]. Proces identyfikacji osobniczej w takich przypadkach jest długotrwały i bardzo skomplikowany, szczególnie, gdy zdarzenie miało miejsce w strefie klimatu tropikalnego. Gorące i wilgotne powietrze znacząco przyspiesza

pojawienie się zmian pośmiertnych a tym samym utrudnia identyfikację. Odnalezienie szczątków oraz ich identyfikacja jest priorytetem postępowania w takich przypadkach. Ustalenie tożsamości po śmierci stanowi podstawowe prawo człowieka [2] i umożliwia zwrócenie szczątków rodzinie, wydanie aktu zgonu oraz zaplanowanie uroczystości pogrzebowych. W każdym przypadku dąży się do jak najszybszej identyfikacji ofiar. Z tego powodu najchętniej wykorzystuje się do identyfikacji te metody, które są skuteczne, tanie i szybkie.

Identyfikacja ofiar katastrof (ang. *Disaster Victim Identification* – DVI) jest skoordynowanym, interdyscyplinarnym zbiorem procedur zmierzających do odnalezienia i identyfikacji wszystkich ofiar zdarzenia. Proces identyfikacji z reguły jest nadzorowany przez policję, jednak biorą w nim udział specjaliści wielu dziedzin nauk sądowych (m. in.

lekarze, odontolodzy, genetycy). Każde państwo ma swoje własne procedury, jednak większość z nich opiera się na wytycznych międzynarodowej organizacji policji (INTERPOL). Do INTERPOLU należy aż 188 państw członkowskich, w tym od 1990 roku Polska. W 1984 roku INTERPOL opublikował DVI Guide (obecnie dostępny w wersji elektronicznej, regularnie aktualizowany), dokument, który zawiera procedury i praktyczne wskazówki dotyczące pozyskiwania danych w celu ułatwienia identyfikacji ofiar katastrof [3].

W ostatnich latach procedury identyfikacyjne są łatwiejsze dzięki wprowadzeniu systemu komputerowego DVI System International firmy Plass Data Software A/S, który nie tylko umożliwia tworzenie bazy danych osób zaginionych i ofiar, obejmujących zarówno dokumentację medyczną, jak również zeskanowane zdjęcia rtg, lecz także błyskawicznie przeszukuje bazę danych i wskazuje najbardziej zbliżone dane życiowe i pośmiertne.

DVI – rola odontologii sądowej

Odontologia sądowa jest dziedziną z pogranicza medycyny sądowej, stomatologii i prawa, i w praktyce obejmuje identyfikację osobniczą na podstawie danych odontologicznych, estymację wieku, analizę śladów ugryzień oraz opiniowanie w sprawach cywilnych i karnych. Podstawę teoretyczną dla identyfikacji metodami odontologicznymi stanowią dwa założenia:

1. Pierwsze, że uzębienie ludzkie jest cechą unikalną i indywidualną, a więc pozwala na jednoznaczne odróżnienie osobników. Podobnie jak nie ma dwóch osób o identycznych odciskach palców, tak nie istnieją dwie osoby o identycznych cechach uzębienia [4]. Naturalne różnicowanie morfologiczne uzębienia widoczne jest nawet u bliźniąt jednojajowych [5, 6, 7]. Zmiany w uzębieniu nabyte za życia, procesy chorobowe i ślady leczenia w żaden sposób nie ograniczają analizy porównawczej indywidualnych cech morfologicznych nawet po wielu latach [8]. Co więcej, ich wyjątkowość zwiększa stopień zróżnicowania uzębienia i znacznie przyczynia się do unikalności profilu odontologicznego człowieka. Ponadto, z wszystkich struktur ludzkiego ciała, zęby są najbardziej odporne na oddziaływanie szkodliwych czynników, a najważniejsza z punktu widzenia procesu identyfikacji jest odporność tkanek zęba na ekstremalne temperatury. Kiedy w wyniku pożaru, wybuchu czy katastrofy lotniczej topi się szkło i stal, a z ludzi pozostaje tylko popiół, zęby pozostają nośnikiem danych o ofiarach i stanowią najlepsze, a często jedyne narzędzie w procesie ustalenia tożsamości [9].
2. Drugie, że większa część populacji przynajmniej raz w życiu odwiedziła dentystę, w wyniku czego jakiś dentysta, gdzieś w świecie posiada dokumentację medyczną, w której znajduje się

opis stanu uzębienia, będący przecież standardem badania stomatologicznego.

Oba powyższe warunki dostarczają informacji (życiowych i pośmiertnych), których porównanie umożliwia identyfikację.

Analiza porównawcza danych odontologicznych jest bezcenna dla celów identyfikacji [9, 10, 11, 12]. Po raz pierwszy wykorzystano dane odontologiczne w celu identyfikacji ofiar pożaru Opery Wiedeńskiej w 1849 r. [13], po czym stosowano je wielokrotnie, aż w drugiej połowie XX wieku metody te zajęły stałe miejsce w procesie identyfikacji ofiar katastrof. Najbardziej spektakularne wykorzystanie stomatologii nastąpiło po zamachu na World Trade Center w Nowym Jorku w 2001 roku, kiedy to z 20 000 znalezionych szczątków ludzkich, zidentyfikowano 1600 ofiar, z czego aż 596 na podstawie uzębienia [14]. Wysoką skuteczność metod odontologicznych potwierdzono podczas identyfikacji ofiar tsunami w rejonie Oceanu Indyjskiego w 2004 r., kiedy to aż 92% zidentyfikowano na podstawie uzębienia. Skuteczność metody w porównaniu do innych metod widać, gdy przytoczymy inne dane: zaledwie 4% ofiar tsunami zostało zidentyfikowanych za pomocą daktyloskopii, a jedynie 0,3% analizą DNA [15]. Nie znaczy to, że daktyloskopia i analiza DNA są mniej skuteczne, lecz mniej przydatne ze względu na wyższe koszty i czas potrzebny do uzyskania wyników. Należy wspomnieć, że w obu opisanych powyżej katastrofach, mimo że wydarzyły się daleko, zginęli polscy obywatele. W każdym przypadku poszukiwano dokumentacji leczenia stomatologicznego, która mogła być kluczowa dla ustalenia tożsamości. Podobnie było na norweskiej wyspie Utoya, gdzie w wyniku ataku uzbrojonego mężczyzny straciło życie 69 młodych ludzi. Drastyczność wydarzenia, wiek ofiar i stan zwłok spowodowały, że podjęto decyzję o nieokazywaniu zwłok rodzinom, a identyfikację prowadzili stomatolodzy sądowi. Sprawę ułatwiał fakt, że w Norwegii każde dziecko obowiązkowo leczone jest u dentysty szkolnego i dostęp do dokumentacji był niezmiernie łatwy. Dzięki temu identyfikację wszystkich ofiar zakończono w ciągu kilku dni [16].

Analiza porównawcza uzębienia jest na tyle skuteczna, że identyfikacja metodami odontologicznymi została uznana za podstawową w procedurach Interpolu, na równi z daktyloskopią i analizą DNA. Oznacza to, że raz potwierdzona tożsamość za pomocą danych odontologicznych nie wymaga kolejnych procedur identyfikacyjnych. Szczególnie w przypadkach identyfikacji zwłok kompletnych i dobrze zachowanych oraz gdy dostępna jest aktualna dokumentacja stomatologiczna umożliwiająca identyfikację z prawdopodobieństwem granicznym z pewnością, badania te są wystarczającymi do potwierdzenia tożsamości ofiary. Najmniejsze wątpliwości automatycznie generują konieczność wykonania badań DNA lub daktyloskopijnych. Z kolei w identyfikacji ofiar katastrof,

w których doszło do znacznego stopnia rozczłonkowania ciał niewątpliwie najważniejszą rolę odgrywają długotrwałe i drogie badania DNA.

DVI – zadania lekarza dentysty

Każdy lekarz dentysta może uczestniczyć w procesie identyfikacji. Co więcej, każdy lekarz dentysta przebywający lub mieszkający w rejonie katastrofy może zostać poproszony o pomoc w identyfikacji. Oczywiście nie każdy musi wyrazić zgodę.

Ponieważ identyfikacja ofiar katastrof jest zadaniem trudnym i wymaga wiadomości specjalnych oraz specjalistycznego przeszkolenia, szczególnie w zakresie procedur, środowisko odontologów sądowych jest bardzo wąskie. Polskie Towarzystwo Odontologii Sądowej zrzesza zarówno odontologów sądowych jak i sympatyków, prowadzi szkolenia i kursy doskonalące, a także zapewnia stały kontakt z IOFOS (International Organization of Forensic Odonto-Stomatology). Specjalistyczną wiedzę i umiejętności w zakresie identyfikacji można zdobyć wyłącznie uczestnicząc w międzynarodowych, zagranicznych kursach organizowanych pod auspicjami IOFOS [17]. Na stronie internetowej IOFOS znajdują się dane osobowe oraz kontaktowe odontologów sądowych z całego świata. W przypadku katastrofy organizacja ta kontaktuje się z członkami i powołuje ich w roli ekspertów na miejsce zdarzenia. Odontolodzy sądowi na miejscu katastrofy są członkami interdyscyplinarnego zespołu i podlegają wszystkim standardom i procedurom obowiązującym na terenie kraju, w którym doszło do zdarzenia. Do ich zadań należy przeprowadzenie pośmiertnego badania stomatologicznego i rejestracja danych odontologicznych (w tym wykonanie zdjęć rtg). W wyniku badania powstaje zapisany w postaci formularza i udokumentowany zdjęciami rentgenowskimi indywidualny profil odontologiczny ofiary, który jest następnie porównywany z dostępnymi danymi żączyowymi. Podczas identyfikacji ofiar katastrof wykorzystuje się badania żączyowe wszystkich potencjalnych ofiar, które mogły uczestniczyć w zdarzeniu, względnie zaginęły w tym samym czasie lub na tym samym obszarze [18]. Po otrzymaniu dokumentacji medycznej odontolodzy przeprowadzają analizę porównawczą, która może być wspomagana komputerowo. Celem analizy porównawczej jest znalezienie cech wspólnych, albo wykluczających podobieństwo.

Nawet najwyższe kwalifikacje odontologa sądowego na miejscu zdarzenia staną się nieprzydatne, jeżeli nie otrzyma on rzetelnej i prawidłowej dokumentacji medycznej. W tym momencie każdy lekarz dentysta może zostać, nawet nieświadomie, członkiem zespołu ds. identyfikacji. Policja może zgłosić się bowiem do gabinetu z prośbą o udostępnienie dokumentacji w celu identyfikacji osoby zaginionej. W przypadku katastrof masowych, kiedy identyfikacja odbywa się pod presją, by w jak najkrótszym czasie ustalić tożsamość jak najwięk-

szej liczby ofiar, optymalnym rozwiązaniem jest przestanie dokumentacji leczenia w wersji elektronicznej. Jednakże, żeby była ona przydatna, musi być nie tylko rzetelna, ale przede wszystkim czytelna i zrozumiała [19, 20]. Niestety w dokumentacji leczenia stomatologicznego zdarzają się błędy (pomyłki w oznaczeniu zębów, ząb górny zamiast zęba dolnego, prawy zamiast lewego itd.), które utrudniają identyfikację, a czasami mogą wręcz prowadzić do błędnych konkluzji (wykluczenie tożsamości). W zdarzeniach, do których doszło poza granicami kraju polska dokumentacja jest zupełnie nieprzydatna, jeżeli w zespole DVI na miejscu katastrofy nie ma odontologa sądowego znającego język polski. Dobrym rozwiązaniem jest oczywiście przetłumaczenie dokumentacji przed przekazaniem jej odpowiednim organom. Dobrze byłoby gdyby lekarz dentysta, rozumiejąc powagę sytuacji, sam przetłumaczył dokumentację na język angielski albo przynajmniej był obecny przy jej tłumaczeniu. Idealnym rozwiązaniem jest prowadzenie dokumentacji w wersji elektronicznej, z wykorzystaniem międzynarodowych symboli i standardów zapisu. Jest ona zrozumiała i jasna dla wszystkich i znacząco przyspiesza proces identyfikacji.

DVI – formularze

W celu ułatwienia identyfikacji ofiar katastrof INTERPOL opracował specjalne formularze, osobne (żółte) dla danych żączyowych (osoby zaginionej) i różowe dla danych pośmiertnych (ofiary). Każdy specjalista wypełnia formularze dotyczące wyłącznie jego zakresu działania. Danych odontologicznych dotyczą formularze żółte AM F1 i F2 (Rycina 1) oraz różowe PM F1, F2 (Rycina 2). Formularze są prawie identyczne (różnią się jedynie danymi osobowymi – AM i danymi dotyczącymi katastrofy – PM) i służą ujednoczeniu informacji w celu łatwego i szybkiego porównania. Taki formularz pobrany ze strony INTERPOLU i prawidłowo wypełniony przez lekarza dentystę na podstawie dokumentacji leczenia jest najbardziej przydatną i pożądaną formą dostarczenia informacji o pacjencie. Musi być jednak wypełniony w języku angielskim i z zastosowaniem ujednoczonych skrótów. Poniżej przedstawiono podstawowe zasady wypełniania formularza.

Opis pozycji 86–90 jest jednakowy w obu formularzach.

Podstawowe oznaczenia stosowane w pozycji 86 (opis każdego zęba):

- sou (*sound tooth*) – ząb bez zmian i śladów leczenia
- mam (*missing antemortem*) – brak żączyowy
- mpm (*missing post mortem*) – brak pośmiertny
- tcf (*tooth colored filling*) – wypełnienie w kolorze zęba
- amf (*amalgam filling*) – wypełnienie amalgamowe
- cr (*crown*) – korona
- none – brak informacji.

A M <small>antemortem (yellow)</small>	VICTIM IDENTIFICATION FORM	F1	
Family name : _____ Forename(s) : _____ Date of birth : Day [ ] [ ] [ ] Month [ ] [ ] [ ] Year [ ] [ ] [ ] [ ]		MISSING PERSON N°: _____ Barcode: _____	
Male ☐ Female ☐			
DENTAL INFORMATION			
76	Missing Person address (see A1 in item 10)	Day [ ] [ ] [ ]	Month [ ] [ ] [ ] Year [ ] [ ] [ ] [ ]
77	Missing since	Day [ ] [ ] [ ]	Month [ ] [ ] [ ] Year [ ] [ ] [ ] [ ]
78	Circumstances of the disappearance		
79	Dental information obtained from family members and/or others		
	01 Data in D2 item 45	1 ☐ No	2 ☐ Yes
DENTAL SOURCE			
80	Dentist / Clinic Address Phone/E-mail		
	Period covered	From _____ To _____	Records ☐ Radiographs ☐ Casts ☐ Photos ☐
	DOCUMENTS filed with	Other: _____	
81	Dentist / Clinic Address Phone/E-mail		
	Period covered	From _____ To _____	Records ☐ Radiographs ☐ Casts ☐ Photos ☐
	DOCUMENTS filed with	Other: _____	
89	Radiographs available	Type, region and year	
90	Further material		
Collected by : _____ Name : _____ Address : _____ Phone/E-mail : _____ Signature / Date : _____			

A M <small>antemortem (yellow)</small>	VICTIM IDENTIFICATION FORM	F2	
Family name : NOWAK Forename(s) : JAN MICHAŁ Date of birth : Day 10 Month 10 Year 1950		MISSING PERSON N°: _____ Barcode: _____	
Male ☒ Female ☐			
DENTAL INFORMATION for permanent teeth (Note primary teeth specifically)			
11	30U	21	☐
12	30U	22	☐
13	30U	23	☐
14	30U	24	☐
15	30U	25	☐
16	30U	26	☐
17	30U	27	☐
18	30U	28	☐
19	30U	29	☐
20	30U	30	☐
21	30U	31	☐
22	30U	32	☐
23	30U	33	☐
24	30U	34	☐
25	30U	35	☐
26	30U	36	☐
27	30U	37	☐
28	30U	38	☐
29	30U	39	☐
30	30U	40	☐
31	30U	41	☐
32	30U	42	☐
33	30U	43	☐
34	30U	44	☐
35	30U	45	☐
36	30U	46	☐
37	30U	47	☐
38	30U	48	☐
39	30U	49	☐
40	30U	50	☐
41	30U	51	☐
42	30U	52	☐
43	30U	53	☐
44	30U	54	☐
45	30U	55	☐
46	30U	56	☐
47	30U	57	☐
48	30U	58	☐
49	30U	59	☐
50	30U	60	☐
51	30U	61	☐
52	30U	62	☐
53	30U	63	☐
54	30U	64	☐
55	30U	65	☐
56	30U	66	☐
57	30U	67	☐
58	30U	68	☐
59	30U	69	☐
60	30U	70	☐
61	30U	71	☐
62	30U	72	☐
63	30U	73	☐
64	30U	74	☐
65	30U	75	☐
66	30U	76	☐
67	30U	77	☐
68	30U	78	☐
69	30U	79	☐
70	30U	80	☐
71	30U	81	☐
72	30U	82	☐
73	30U	83	☐
74	30U	84	☐
75	30U	85	☐
76	30U	86	☐
77	30U	87	☐
78	30U	88	☐
79	30U	89	☐
80	30U	90	☐
81	30U	91	☐
82	30U	92	☐
83	30U	93	☐
84	30U	94	☐
85	30U	95	☐
86	30U	96	☐
87	30U	97	☐
88	30U	98	☐
89	30U	99	☐
90	30U	100	☐
91	30U	101	☐
92	30U	102	☐
93	30U	103	☐
94	30U	104	☐
95	30U	105	☐
96	30U	106	☐
97	30U	107	☐
98	30U	108	☐
99	30U	109	☐
100	30U	110	☐
101	30U	111	☐
102	30U	112	☐
103	30U	113	☐
104	30U	114	☐
105	30U	115	☐
106	30U	116	☐
107	30U	117	☐
108	30U	118	☐
109	30U	119	☐
110	30U	120	☐
111	30U	121	☐
112	30U	122	☐
113	30U	123	☐
114	30U	124	☐
115	30U	125	☐
116	30U	126	☐
117	30U	127	☐
118	30U	128	☐
119	30U	129	☐
120	30U	130	☐
121	30U	131	☐
122	30U	132	☐
123	30U	133	☐
124	30U	134	☐
125	30U	135	☐
126	30U	136	☐
127	30U	137	☐
128	30U	138	☐
129	30U	139	☐
130	30U	140	☐
131	30U	141	☐
132	30U	142	☐
133	30U	143	☐
134	30U	144	☐
135	30U	145	☐
136	30U	146	☐
137	30U	147	☐
138	30U	148	☐
139	30U	149	☐
140	30U	150	☐
141	30U	151	☐
142	30U	152	☐
143	30U	153	☐
144	30U	154	☐
145	30U	155	☐
146	30U	156	☐
147	30U	157	☐
148	30U	158	☐
149	30U	159	☐
150	30U	160	☐
151	30U	161	☐
152	30U	162	☐
153	30U	163	☐
154	30U	164	☐
155	30U	165	☐
156	30U	166	☐
157	30U	167	☐
158	30U	168	☐
159	30U	169	☐
160	30U	170	☐
161	30U	171	☐
162	30U	172	☐
163	30U	173	☐
164	30U	174	☐
165	30U	175	☐
166	30U	176	☐
167	30U	177	☐
168	30U	178	☐
169	30U	179	☐
170	30U	180	☐
171	30U	181	☐
172	30U	182	☐
173	30U	183	☐
174	30U	184	☐
175	30U	185	☐
176	30U	186	☐
177	30U	187	☐
178	30U	188	☐
179	30U	189	☐
180	30U	190	☐
181	30U	191	☐
182	30U	192	☐
183	30U	193	☐
184	30U	194	☐
185	30U	195	☐
186	30U	196	☐
187	30U	197	☐
188	30U	198	☐
189	30U	199	☐
190	30U	200	☐
191	30U	201	☐
192	30U	202	☐
193	30U	203	☐
194	30U	204	☐
195	30U	205	☐
196	30U	206	☐
197	30U	207	☐
198	30U	208	☐
199	30U	209	☐
200	30U	210	☐
201	30U	211	☐
202	30U	212	☐
203	30U	213	☐
204	30U	214	☐
205	30U	215	☐
206	30U	216	☐
207	30U	217	☐
208	30U	218	☐
209	30U	219	☐
210	30U	220	☐
211	30U	221	☐
212	30U	222	☐
213	30U	223	☐
214	30U	224	☐
215	30U	225	☐
216	30U	226	☐
217	30U	227	☐
218	30U	228	☐
219	30U	229	☐
220	30U	230	☐
221	30U	231	☐
222	30U	232	☐
223	30U	233	☐
224	30U	234	☐
225	30U	235	☐
226	30U	236	☐
227	30U	237	☐
228	30U	238	☐
229	30U	239	☐
230	30U	240	☐
231	30U	241	☐
232	30U	242	☐
233	30U	243	☐
234	30U	244	☐
235	30U	245	☐
236	30U	246	☐
237	30U	247	☐
238	30U	248	☐
239	30U	249	☐
240	30U	250	☐
241	30U	251	☐
242	30U	252	☐
243	30U	253	☐
244	30U	254	☐
245	30U	255	☐
246	30U	256	☐
247	30U	257	☐
248	30U	258	☐
249	30U	259	☐
250	30U	260	☐
251	30U	261	☐
252	30U	262	☐
253	30U	263	☐
254	30U	264	☐
255	30U	265	☐
256	30U	266	☐
257	30U	267	☐
258	30U	268	☐
259	30U	269	☐
260	30U	270	☐
261	30U	271	☐
262	30U	272	☐
263	30U	273	☐

P_{ost}M_{ortem} (pink) **VICTIM IDENTIFICATION FORM** **F1**

Nature of disaster : _____ **DEAD BODY** **No:** _____
Barcode

Place of disaster : BERLIN **Male** **Female** **Sex unknown**

Date of disaster : 15 Day 01 Month 2012 Year

P_{ost}M_{ortem} (pink) **VICTIM IDENTIFICATION FORM** **F2**

Nature of disaster : ELKE **DEAD BODY** **No:** _____
Barcode

Place of disaster : BERLIN **Male** **Female** **Sex unknown**

Date of disaster : 15 Day 01 Month 2012 Year

83 Recovery	
Site of recovery	
Recovery No.	
Date	
Police Agency Address	
Phone/E-mail	
DENTAL EXAMINATION Requested by (date) _____ Performed at (date) _____	
84 Remains recovered	
Exhibits:	Check ☐ Specimen taken ☐ Stored at _____
01 Jaws with teeth	Upper: ☐ Lower: ☐
02 Jaws without teeth	Upper: ☐ Lower: ☐
03 Teeth only	FDI #:
04 Fragments	
05 Other	
85 Supplementary details	
Condition of the body	
Condition of the jaws	
Injuries to oral soft tissue	
- jaws	
- teeth	
Possible cause(s) of injuries	
Other details	

86 DENTAL FINDINGS for permanent teeth (Note primary teeth specifically)	
	21
11 <u>none (mpm)</u>	☐
12 <u>son</u>	☐
13 <u>son</u>	☐
14 <u>tcf O</u>	☐
15 <u>none (mpm)</u>	☐
16 <u>mam</u>	☐
17 <u>ant MO</u>	☐
18 <u>ant MODL</u>	☐
19 <u>mam</u>	☐
20 <u>ant MODL</u>	☐
21 <u>son</u>	☐
22 <u>son</u>	☐
23 <u>son</u>	☐
24 <u>none (mpm)</u>	☐
25 <u>tcf O</u>	☐
26 <u>ant MO</u>	☐
27 <u>ant MODL</u>	☐
28 <u>mam</u>	☐
29 <u>ant MODL</u>	☐
30 <u>son</u>	☐
31 <u>son</u>	☐
32 <u>son</u>	☐
33 <u>son</u>	☐
34 <u>son</u>	☐
35 <u>son</u>	☐
36 <u>son</u>	☐
37 <u>son</u>	☐
38 <u>son</u>	☐
39 <u>son</u>	☐
40 <u>son</u>	☐
41 <u>son</u>	☐
42 <u>son</u>	☐
43 <u>son</u>	☐
44 <u>son</u>	☐
45 <u>son</u>	☐
46 <u>son</u>	☐
47 <u>son</u>	☐
48 <u>son</u>	☐
49 <u>son</u>	☐
50 <u>son</u>	☐
51 <u>son</u>	☐
52 <u>son</u>	☐
53 <u>son</u>	☐
54 <u>son</u>	☐
55 <u>son</u>	☐
56 <u>son</u>	☐
57 <u>son</u>	☐
58 <u>son</u>	☐
59 <u>son</u>	☐
60 <u>son</u>	☐
61 <u>son</u>	☐
62 <u>son</u>	☐
63 <u>son</u>	☐
64 <u>son</u>	☐
65 <u>son</u>	☐
66 <u>son</u>	☐
67 <u>son</u>	☐
68 <u>son</u>	☐
69 <u>son</u>	☐
70 <u>son</u>	☐
71 <u>son</u>	☐
72 <u>son</u>	☐
73 <u>son</u>	☐
74 <u>son</u>	☐
75 <u>son</u>	☐
76 <u>son</u>	☐
77 <u>son</u>	☐
78 <u>son</u>	☐
79 <u>son</u>	☐
80 <u>son</u>	☐
81 <u>son</u>	☐
82 <u>son</u>	☐
83 <u>son</u>	☐
84 <u>son</u>	☐
85 <u>son</u>	☐
86 <u>son</u>	☐
87 <u>son</u>	☐
88 <u>son</u>	☐
89 <u>son</u>	☐
90 <u>son</u>	☐
91 <u>son</u>	☐
92 <u>son</u>	☐
93 <u>son</u>	☐
94 <u>son</u>	☐
95 <u>son</u>	☐
96 <u>son</u>	☐
97 <u>son</u>	☐
98 <u>son</u>	☐
99 <u>son</u>	☐
100 <u>son</u>	☐

87 Specific description of Crowns, bridges, dentures and implants	<u>17 crown, bridge?</u>
88 Further findings Occlusion, attrition, abnormals, smoker, periodontal status, supernumeraries, etc.	<u>none</u>
89 Radiographs taken of Type and region	<u>none</u>
90 Supplementary examination	<u>none</u>
91 Estimated age	Min <u>04</u> / Max <u>40</u> Method used?
96 Quality Check FOI 1 _____ FOI 2 (if required) _____	Date: _____ Signature: _____ Date: _____ Signature: _____ FOI 2 Name: _____
Registered by Name _____ Address _____ Phone/E-mail _____	Duty Title _____ Name _____ Address _____ Phone/E-mail _____ Signature / Date _____

Rycina 2. Formularz PM (różowy) INTERPOLU do rejestracji pośmiertnych danych odontologicznych: F1 i przykładowo wypełniony F2. Figure 2. INTERPOL forms for recording postmortem odontologic data: F1 – blank, F2 – completed.

Poza tym w celu dokładnego określenia wypełnienia stosuje się określenia powierzchni zęba (M – *mesial*, D – *distal*, O – *occlusal*, V – *vestibular*, L – *lingual*, zawsze drukowanymi literami). Na diagramie kolorem czarnym zaznacza się wypełnienia amalgamatowe, kolorem czerwonym – złote, a kolorem zielonym – w kolorze zęba. Ząb brakujący (brak zażyciowy) oznacza się przez przekreślenie kratki dużym krzyżykiem, a brak pośmiertny przez obrysowanie odpowiedniej kratki.

Pozycja 87 obejmuje dokładny opis uzupełnień protetycznych (koron, mostów, protez, implantów). Każda cecha charakterystyczna (np. nazwa pracowni, producenta, oznaczenie cyfrowe) powinna zostać uwzględniona w opisie.

W pozycji 88 wpisuje się dodatkowe informacje (nieprawidłowości zgryzowe, stan przyzębia itd.). Pozycja 89 przeznaczona jest na opis wykonanych zdjęć rtg, a pozycja 90 na dodatkowe informacje.

Formularze różnią się pozycją 91. W formularzu AM – wpisuje się tam wiek w momencie zaginięcia, w formularzu PM – wiek (zębowy) ustalony na miejscu zdarzenia.

Wnioski

Zgodnie z zaleceniami Polskiego Towarzystwa Odontologii Sądowej opartych na DVI Guide (INTERPOL) oraz standardach The American Board of Forensic Odontology (ABFO) [21] wynikiem procesu identyfikacji osobniczej na podstawie dowodów odontologicznych może być:

1. Identyfikacja pozytywna. Zgodność danych zażyciowych i pośmiertnych. Brak różnic, których nie można wyjaśnić.
2. Identyfikacja możliwa. Brak wystarczających danych do przeprowadzenia porównania. Brak elementów wykluczających.
3. Niewystarczające dowody. Niewystarczająca ilość danych.
4. Wykluczenie identyfikacji: dane zażyciowe (AM) i pośmiertne (PM) pochodzą od innych osób.

Warunkiem skutecznej identyfikacji jest dostęp do rzetelnej i wyczerpującej dokumentacji leczenia. Prowadzenie takiej dokumentacji jest obowiązkiem każdego lekarza dentysty. Ułatwienie dostępu do dokumentacji i wypełnienie formularza pozostaje jedynie kwestią etyki.

Piśmiennictwo

- [1] Perrier M. The disaster victim identification system: its general structure and the Swiss involvement. W: Bowers C.M. Forensic Dental Evidence: an investigator's handbook. 2nd ed. Elsevier Academic Press; 2011: 207–223.

- [2] Perera C. After the tsunami: legal implications of mass burials of unidentified victims in Sri Lanka. PLoS Med 2, e185. doi:10.1371/journal.pmed
- [3] [Internet] <http://www.interpol.int/INTERPOL-expertise/Fo-rensics/DVI-Pages/DVI-guide> [cytowana 10.01.2013].
- [4] Rawson R.D., Ommen R.K., Kinard G., Johnson J., Yfantis A. Statistical evidence for the individuality of the human dentition. J Forensic Sci. 1984;29:245–253.
- [5] Borman H., Dahlbom U., Estrom G., Brinkmann B. Accuracy among police officers to establish identity by means of radiographs. W: Advance in Forensic Sciences. Volume 7. Forensic Odontology and Anthropology. Berlin; 1995:183–186.
- [6] Bowers C.M., Johansen R.J. Digital imaging methods as an aid in dental identification of human remains. J. Forensic Sci., 2002, 47, 354–359.
- [7] Clement J.G. Odontology. W: Siegel J.A., Saukko P.J., Knupfer G.C. Encyclopedia of forensic sciences, Academic Press; 2000:1129–1137.
- [8] Neville B., Douglas D., Allen C.M., Bouguot J. Forensic dentistry. W: Oral and maxillofacial pathology. 2nd ed. Philadelphia: WB Saunders Co; 2002:763–783.
- [9] Andersen L., Juhl M., Solheim T., Borrman H. Odontological identification of fire victims-potentialities and limitations. Int J Leg Med. 1995;107:229–234.
- [10] Martin-de las Heras S., Valenzuela A., Villanueva E., Marques T., Exposito N., Bohoyo J.M. Methods for identification of 28 burn victims following a 1996 bus accident in Spain J Forensic Sci. 1999;44:428–431.
- [11] Peñu M., Suteerayongprasert A., Thongpud R., Hassiri K. Importance of dental records for victim identification following the Indian Ocean Tsunami disaster in Thailand. Public Health. 2007;121:251–257.
- [12] Rai B., Anand S.C. Role of forensic odontology in Tsunami disasters. Int J Forensic Sci. 2007, DOI: 10.5580/1c28.
- [13] Luntz L.L., Luntz P. Handbook for dental identification: Techniques in forensic dentistry. Philadelphia: JB Lippincott; 1973.
- [14] Burkes J.R. Identifying Victims of 9/11. W: Bowers C.M. Forensic Dental Evidence: an investigator's handbook. 2nd ed. Elsevier Academic Press; 2011:263–272.
- [15] Schuller-Götzburg P., Suchanek J. Forensic odontologists successfully identify tsunami victims in Phuket, Thailand. Forensic Sci Int. 2007;171:204–207.
- [16] [Internet] The bomb attack in Oslo and the shootings at Utøya, 2011 KAMEDO report <http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/18925/2012-12-23.pdf> [cytowana 14.05.2012].
- [17] [Internet] www.iofos.eu [cytowana 10.01.2013].
- [18] Przysańska A., Lorkiewicz-Muszyńska D., Łabęcka M. Indywidualne cechy uzębienia i ich przydatność w identyfikacji ofiar katastrof. W: Konieczny J., redaktor. Bezpieczeństwo zdrowia publicznego w zagrożeniach środowiskowych. Postępy metodologii badań. Poznań–Łódź–Inowrocław: Garmond Oficyna Wydaw.; 2012:401–409.
- [19] Lorkiewicz-Muszyńska D. Znaczenie dokumentacji stomatologicznej w identyfikacji nieznanymi zwłok i szczątków ludzkich. Twój Mag Stom. 2004;6:52–55.
- [20] Lorkiewicz-Muszyńska D., Łabęcka M., Żaba C., Kis-Wojciechowska M., Kołowski J., Sobol J. Trudności identyfikacji zwłok i szczątków ludzkich w oparciu o dokumentację i badania stomatologiczne. Arch Med Sąd Krym. 2009;59:218–224.
- [21] [Internet] <http://www.abfo.org/wp-content/uploads/2012/08/ABFO-Reference-Manual-January-2013-revision.pdf> [cytowana 10.01.2013].

Adres do korespondencji:
Katedra i Zakład Medycyny Sądowej UM w Poznaniu
ul. Święcickiego 6, 60-781 Poznań
tel.: (61) 8546 415
e-mail: dlorkiew@ump.edu.pl